

CONSIDERAȚIUNI PRIVIND STAREA ACTUALĂ ȘI PERSPECTIVELE DE DEZVOLTARE A SECTORULUI DE CEREALE

Igor BALAN

<https://orcid.org/0000-0001-8605-5640>

Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău

Andrei ZBANCA

<https://orcid.org/0000-0003-4441-4662>

Universitatea Tehnică din Moldova, Chișinău

Rezumat: Agricultură reprezintă sectorul economiei naționale, care este cel mai vulnerabil și expus față de riscurile naturale / schimbările climatice, criza energetică și pandemie, crizelor regionale și războiului din țara vecină. Factorul principal ce determină mărimea, calitatea și stabilitatea producției agricole în Republica Moldova îl constituie condițiile agro-climaterice, în special, lipsa de umiditate condiționată în mare măsură de secete, prezența cărora devine tot mai dezastruoasă și cu consecințe severe. Secetele temporare au devenit un fenomen natural destul de periculos și poartă un caracter aproape cronic. Producția agricolă a Republicii Moldova este dependentă în întregime de importul de produse de uz fitosanitar și fertilizanți, semințe și combustibil, ceea ce are un impact negativ asupra competitivității produselor agro-alimentare moldovenești. Pe baza cercetărilor și analizelor efectuate, au fost enunțate o mare parte din deficiențele sectorului, precum și formulate concluzii strategice și recomandări plauzibile de soluționare a unor lagune și impedimente cu impact care împiedică dezvoltarea sustenabilă a entităților din domeniul agricol. În opinia autorilor, toate cele menționate în articol necesită eforturi comune ale tuturor participanților din lanțurile valorice prin diverse forme de asociere și cooperare, precum și implicarea pe măsură sub aspect constructiv și eficient a autorităților publice și partenerilor de dezvoltare pentru a crea un cadru legal de acordare a sprijinului relevant care va fi capabil să genereze eficiență în activitatea sectorului distinct și să dezvolte încrederea reciprocă între toți actorii implicați.

Cuvinte-cheie: lanț valoric; producție agricolă, export; import; comerț cu cereale; criză; costuri; parteneriate.

Summary: Agriculture represents the sector of the national economy, which is the most vulnerable and exposed to natural risks / climate change, energy crisis and pandemic, regional crises and war in the neighboring country. The main factor that determines the size, quality and stability of agricultural production in the Republic of Moldova is the agro-climatic conditions, in particular, the lack of humidity largely conditioned by droughts, the presence of which is becoming increasingly disastrous and with severe consequences. Temporary droughts have become a rather dangerous natural phenomenon and have an almost chronic character. The agricultural production of the Republic of Moldova is entirely dependent on the import of phytosanitary products and fertilizers, seeds and fuel, which has a negative impact on the competitiveness of Moldovan agri-food products. Based on the research and analysis carried out, a large part of the shortcomings of the sector were stated, as well as strategic conclusions and plausible recommendations were formulated to solve some lagoons and impediments with an impact that prevent the sustainable development of entities in the agricultural field. In the opinion of the authors, everything mentioned in the article requires joint efforts of all participants in the value chains through various forms of association and cooperation, as well as the constructive and effective involvement of public authorities and development partners in order to create a legal framework for providing the relevant support that will be able to generate efficiency in the activity of the distinct sector and develop mutual trust between all the actors involved.

Keywords: value chain; agricultural production, export; import; grain trade; crisis; costs; partnerships.

Agricultura reprezintă sectorul economiei naționale, care este cel mai vulnerabil și expus față de riscurile naturale / schimbările climatice, criza energetică și pandemie, crizelor regionale și războiului din țara vecină. Totodată, acest sector este constrâns și de alte circumstanțe, care sunt generalizate și expuse expres în continuare:

- importul și tranzitul de cereale din Ucraina a avut unele efecte negative asupra fermierilor din Republica Moldova (în special la formarea prețurilor de achiziție a lor). Totodată, prețurile la cereale se stabilesc pe burse intenționale și regionale, iar aici se constată o scădere bruscă, deoarece stocurile existente de cereale în lume sunt suplinite în special pentru grâu;

- Republica Moldova este țară membră a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), ceea ce impune respectarea unor acorduri internaționale de comerț și face practic imposibil restricționarea / stoparea importului de cereale (inclusiv și Ucraina);

- importul de cereale din Ucraina nu este unul esențial în cantitate, dar important pentru sectorul autohton de a spori competitivitatea, deoarece concurența este importantă și facilitează îmbunătățirea eficienței economice a sectorului și exploatațiilor agricole;

- majoritatea brutăriilor mari din Republica Moldova lucrează pe baza făinii de import din Ucraina, care este mult mai ieftină și calitativă pentru fabricarea produselor de panificație. Cu părere de rău, în Republica Moldova grâul produs este în majoritatea cazurilor furajer (tehnologii extrem de simple și minimaliste, deseori fără disciplină tehnologică corectă) și acest fapt generează venituri din vânzări mult mai mici;

- tehnologiile învechite, concurența acerbă din bazinul Mării Negre (România are subvenții directe la hectar, Ucraina are un regim liberalizat pe timp de război, electricitate mult mai ieftină și inputurile pentru agricultură sunt mult mai accesibile la preț), costurile înalte la mijloace de producere pentru agricultură din Republica Moldova, credite scumpe și crizele existente au un efect major asupra sectorului și produsele autohtone sunt mult mai scumpe din cauza recoltelor scăzute și administrării joase a exploatațiilor agricole în special în cazul fermierilor micro, mici și medii;

- competitivitatea joasă a sectorului autohton de cereale este cauzat de organizarea extrem de joasă și informarea proastă a producătorilor agricoli. Totodată, lipsa de informații, transfer de cunoștințe și parteneriate durabile între părțile cointerestate nu permite dezvoltarea corectă și durabilă a afacerilor și sectorului, iar monopolizarea comerțului cu cereale a influențat negativ parteneriatele și continue să conducă la lipsa de eficiență a sectorului de cereale național.

De menționat că, în ultimii trei ani agricultura din Republica Moldova s-a confruntat cu o serie de crize internaționale, care au avut impact major regional și cu desăvârșire și asupra sectorului real agroalimentar al Republicii Moldova. În acest context, producătorii agricoli autohtoni au fost nevoiți să adopte un sistem de management al riscurilor simplist, care include minimalizarea costurilor directe de producere din contul minimalizării tehnologiei rezultat la scumpirea resurselor bancare și nebankare posibil de atras (practic imposibilitatea de atragerea resurselor creditare noi și dificultatea de restructurare a creditelor din anii precedenți). Ucraina și Federația Rusă rămân furnizori importanți de mărfuri agricole, precum grâu, porumb, orz, floarea soarelui și alte produse de bază, inclusiv îngrășăminte, ambele asigurând aproximativ 30 % din exporturile globale de grâu și 20 % a exporturilor de porumb. Republica Moldova se află în imediată proximitate față de zona de conflict, întreține legături comerciale strânse cu statele afectate precum și majoritatea lanțurilor sale logistice traversează Ucraina, astfel situația formării prețurilor depinde mult de conflictul din zonă. Dacă până în iulie 2022 persista riscul unei eventuale crize alimentare, atunci din august 2022 problema s-a aplanat grație Coridorului de Cereale, care a avut mai multe efecte benefice, dar la nivel local prețurile s-au redus considerabil, care împreună cu inflația de circa de 30 % pentru 2022 a fost catastrofal pentru acest sectorul. În același timp, anul agricol 2023 se arată a fi mai optimist la capitolul volumul producției agricole recoltate.

Tabelul 1. Prognoza volumelor producției de cereale pentru sezonul 2023- 2024

Tip cultură	Estimarea indicatori sezon agricol 2023-2024		
	Suprafața însămânțată	Recolta medie	Volumul producției globale estimate
	mii ha	t/ha	mii t
Culturi cerealiere, din care:	937.00	4.85	4545.80
— grâu de toamnă și primăvară	302.00	4.65	1404.30
— orz de toamnă și primăvară	55.00	3.95	217.25
— porumb +sorg	545.00	5.25	2861.25
— leguminoase boabe (mazăre)	35.00	1.80	63.00
Total cerealiere	1874.00	X	9091.60

Prognozele denotă o recoltă avantajoasă pentru principalele culturi agricole de câmp din Republica Moldova pentru anul 2023. Totodată, menționăm că prețurile de achiziție sunt extrem de joase și nu facilitează comerțul internațional de cereale, iar fermierii autohtoni sunt nevoiți să stoccheză producția până la ameliorarea prețurilor prin ridicarea lor.

În continuare, în baza informațiilor analitice și de monitorizare a pieței de către Departamentul Agriculturii al Statelor Unite (USDA) vom trece succint în revistă analiza dezvoltării sectorului cerealier internațional și perspectivele evoluției pentru anul 2023 pentru porumb și grâul de panificație.

Astfel, **pentru porumb** producția mondială este prognozată la un nivel record pentru 2023-2024, cu cele mai mari creșteri pentru Statele Unite ale Americii, Argentina și Uniunea Europeană; producția globală de cereale groșiere pentru această perioadă este estimată cu 3,8 milioane de tone mai mare, ajungând până la 1513,3 milioane, perspectiva globală pentru cereale groșiere pentru 2023/24 este pentru producție și consum record și stocuri finale mai mari; producția de porumb este crescută pentru Ucraina, reflectând o suprafață mai mare pe baza datelor raportate de guvern; schimbările majore ale comerțului global pentru anul 2023-2024 includ exporturi mai mari de porumb pentru Ucraina (Rusia în Asia) și importuri crescute pentru Uniunea Europeană; cu prețuri mai mici, se estimează că importurile mondiale de porumb vor crește cu puțin peste 5 %, determinate de creșteri pentru mai multe țări, inclusiv: China, Egipt, Vietnam, Algeria, Mexic și Columbia, totodată pentru China, importurile totale de cereale groșiere pentru 2023-2024 sunt prognozate la 38,4 milioane de tone, în creștere cu 7,2 milioane față de un an în urmă, dar sub recordul de 50,5 milioane atins în anul 2020-2021, în același timp se prognozează ca prețurile pieței interne ale producției furajere folosită pentru energie din China să rămână mai ridicate decât pe piața mondială. Pentru **grâul de panificație** perspectivele globale pentru anul 2023-2024 sunt mai optimiste – producție, consum, comerț și stocuri mai mari; se estimează că livrările vor crește cu 10,8 milioane de tone, ajungând la 1066,9 milioane, în principal din cauza producției mai mare pentru Federația Rusă, India, Uniunea Europeană și Ucraina; producția Uniunii Europene este majorată cu 1,5 milioane de tone la 140,5 milioane pe baza condițiilor favorabile continue la grâu de iarnă pentru majoritatea țărilor membre ale Uniunii Europene; Ucraina a crescut cu 1,0 milioane de tone la 17,5 milioane în condițiile meteorologice favorabile din sudul Ucrainei, dar producția rămâne sub cea de anul trecut, din cauza suprafeței recoltate reduse; consumul global a crescut cu 4,4 milioane de tone la 796,1 milioane, în principal din cauza utilizării mai mari în scop furajer și industrial pentru China, Federația Rusă și India; comerțul mondial a crescut cu 2,9 milioane de tone la 212,6 milioane, datorită exporturilor crescute ale Federației Ruse, Uniunii Europene, Indiei și Ucrainei; perspectivele globale pentru grâu pentru anul 2023-2024 pentru comerț, consum și stocuri finale sunt mai scăzute în comparație cu anul 2022-2023; o producție aproape record este prognozată în Canada pe suprafața extinsă raportată în sondajul privind intențiile de plantare de la Biroul de Statistică al Canadei; se estimează că producția Uniunii Europene este mai mare, beneficiind de precipitații peste medie pentru aproape toate țările membre ale Uniunii Europene, cu excepția Spaniei și Portugaliei; comerțul global este estimat la 209,7 milioane de tone, o scădere de 5,5 milioane față de anul 2022-2023, totodată, se așteaptă ca Federația Rusă să fie din nou cel mai mare exportator, urmat de Uniunea Europeană, Canada, Australia, Statele Unite ale Americii și Argentina.

În continuare vom preciza finanțarea costurilor de producere pentru principalele culturi agricole în Republica Moldova, sezonul agricol 2023-2024. În acest sens, pentru a estima suma mijloacelor financiare necesare sectorului de cultivare a principalelor culturi agricole cerealiere au fost analizate costurile de producere a fiecărei culturi în parte, precum și a structurii acestor costuri. Astfel, pentru sezonul 2023-2024 pentru suprafața estimată însumată de 1,463 mii ha a celor 7 culturi agricole de bază sunt necesare fonduri în valoare de 19,908.6 mln. lei (inclusiv 5.28 miliarde lei plata de arendă – care este un articol de cheltuieli destul de mare și servește o sursă de venit importantă pentru populația de la sate). Costurile respective de producere sunt determinate de cantitățile necesare de mijloace de producere, servicii mecanizate și operații manuale necesare la implementarea tehnologiilor medii aplicate în diferite tipuri de gospodării. Se estimează veniturile din vânzări la 22,977.9 mln lei, ceea ce va permite un randament al profitului brut de 3,069.3 mln. lei.

Tabelul 2. Estimarea costurilor de producere la cultivarea principalelor culturilor agricole pentru sezonul 2023-2024 în Republica Moldova

Nr.	Specificarea culturilor cu aplicarea tehnologiei recomandate	Suprafața estimată – anul 2023, mii ha	Venituri din vânzări medii, mln lei cu TVA	Costul vânzărilor medii, mln lei (cu TVA)						Profit, mln lei
				total	Inclusiv					
					mijloace de producere	servicii mecanizate	operații manuale	alte costuri (inclusiv plata de arendă)	cheltuieli neprevăzute	
1	Grâu de toamnă alimentară	68.0	1,150.3	1,026.9	477.0	246.5	9.0	245.5	48.9	123.4
2	Grâu de toamnă furajer	272.0	4,206.9	3,825.9	1,646.1	981.5	34.3	981.9	182.2	381.0
3	Orz de toamnă furajer	65.0	848.6	822.4	311.3	230.2	7.0	234.7	39.2	26.2
4	Porumb	530.0	8,228.7	7,257.2	2,754.1	2,189.9	54.4	1,913.3	345.6	971.5

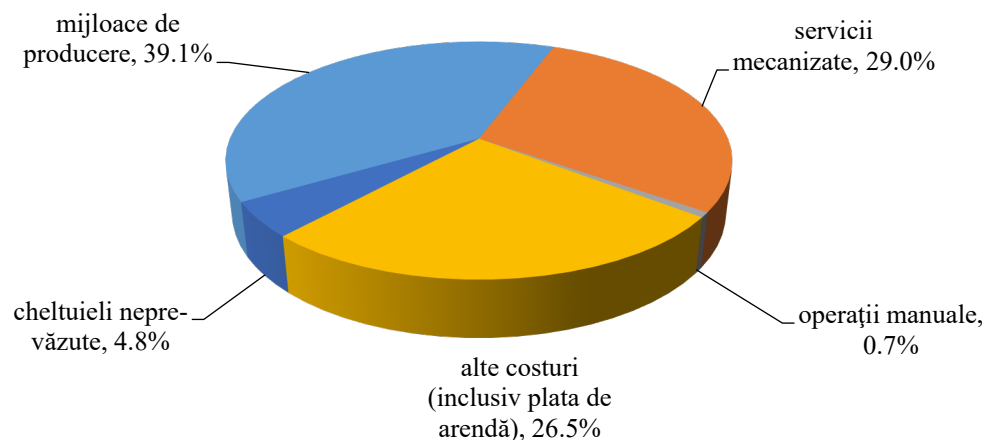

Figura 1. Structura costurilor totale estimative la cultivarea principalelor culturi de câmp, %

Structura finanțării este următoarea: circa 8 % (1,600 mln. lei) provin din subvenții din compensațiile oferite la procurarea mijloacelor fixe și active circulante; 23.6 % (4,707.4 mln. lei) - din credite atrase din sistemul bancar; 13.3 % (2,650 mln. lei) - din credite atrase din sistemul nebancar și 55 %, (10,951.1 mln. lei) - surse proprii ale agricultorilor.

Tabelul 3. Structura surselor de resurse financiare pentru acoperirea costurilor estimate pentru mijloace de producere la cultivarea principalelor culturi agricole în Republica Moldova, sezonul 2023-2024

Sursa de finanțare	Suma, mln lei	Pondere
Subvenționarea bugetată	1,600.0	8.0%
Portofoliul de credite acordate de sistemul bancar	4,707.4	23.6%
Portofoliul de credite acordate de sistemul nebancar - estimare	2,650.0	13.3%
Fonduri proprii	10,951.1	55.0%
Total – costuri	19,908.6	100.0%

De menționat că această structură este încă una optimistă - creditele și subvențiile care s-au calculat în total pe ramură în analiza respectivă sunt raportate doar la producția cerealieră. În realitate, sumele alocate care le revin fermierilor exclusiv pentru cultivarea cerealelor vor fi mult mai mici. Structura respectivă denotă o finanțare slabă a agriculturii din surse atrase și un grad sporit de autofinanțare în ramură la nivel național. Desigur, această imagine pentru finanțarea producției cerealelor este una ideală, dar în realitate în sezonul 2023-2024 pentru a-și reduce costurile de producție majoritatea agricultorilor au recurs la diminuarea mijloacelor de producție – îngrășămintelor minerale în mediu cu 30-60 %. Această parte a costurilor este cea mai mare și înglobează circa 47 % din totalul fondului de finanțare pentru culturile cerealiere. Cauza este, că diminuarea de preț a îngrășămintelor a început în aprilie 2023, dar în februarie 2023, când trebuia făcută prima fertilizare acestea erau la preț înalt (uree - 18 lei/kg, salpetru de amoniu - 17 lei/kg). Prin urmare, în prognoza cea mai apropiată de realitate, finanțarea producției cerealelor în noul sezon se va reduce încă cu 15-20 %, din contul economisirii din nivelul tehnologic, ceea ce nu este sustenabil și corect pentru un an 2023 cu condiții optime de producere în comparație cu alți ani.

Reeșind din cele relatate mai sus putem conchide mai multe aștepte care frânează dezvoltarea eficientă a domeniului în cauză. Astfel, producătorii autohtoni în ultimii ani modernizează procesele de business în întreprinderile sale foarte lent, deoarece situația financiară a exploatațiilor și situația din țară, precum și din afara ei au influențat direct dezvoltarea sectorului agricol. Producția agricolă a Republicii Moldova este dependentă în întregime de importul de produse de uz fitosanitar și fertilizanți, semințe și combustibil, ceea ce are un impact negativ asupra competitivității produselor agro-alimentare moldovenești. Fermierii mici și medii se confruntă cu probleme: oficializarea afacerii, administrarea operațională și eficientă, eficientizarea

modelului de business, accesarea resurselor financiare, selectarea corectă a investițiilor reieșind din strategia de dezvoltare a propriei întreprinderi (care mulți nu o au) și direcțiile de dezvoltare a consumului pentru piețele curente de comercializare și anticiparea dezvoltării viitoare. În realitate lucrurile stau mult mai complexe și este necesar să înțelegem de ce sunt posibile aceste importuri și cum pot fi diminuate. În continuare sunt formulate unele concluzii generale și constatări sectoriale importante pentru facilitarea comerțului cu produse cerealiere:

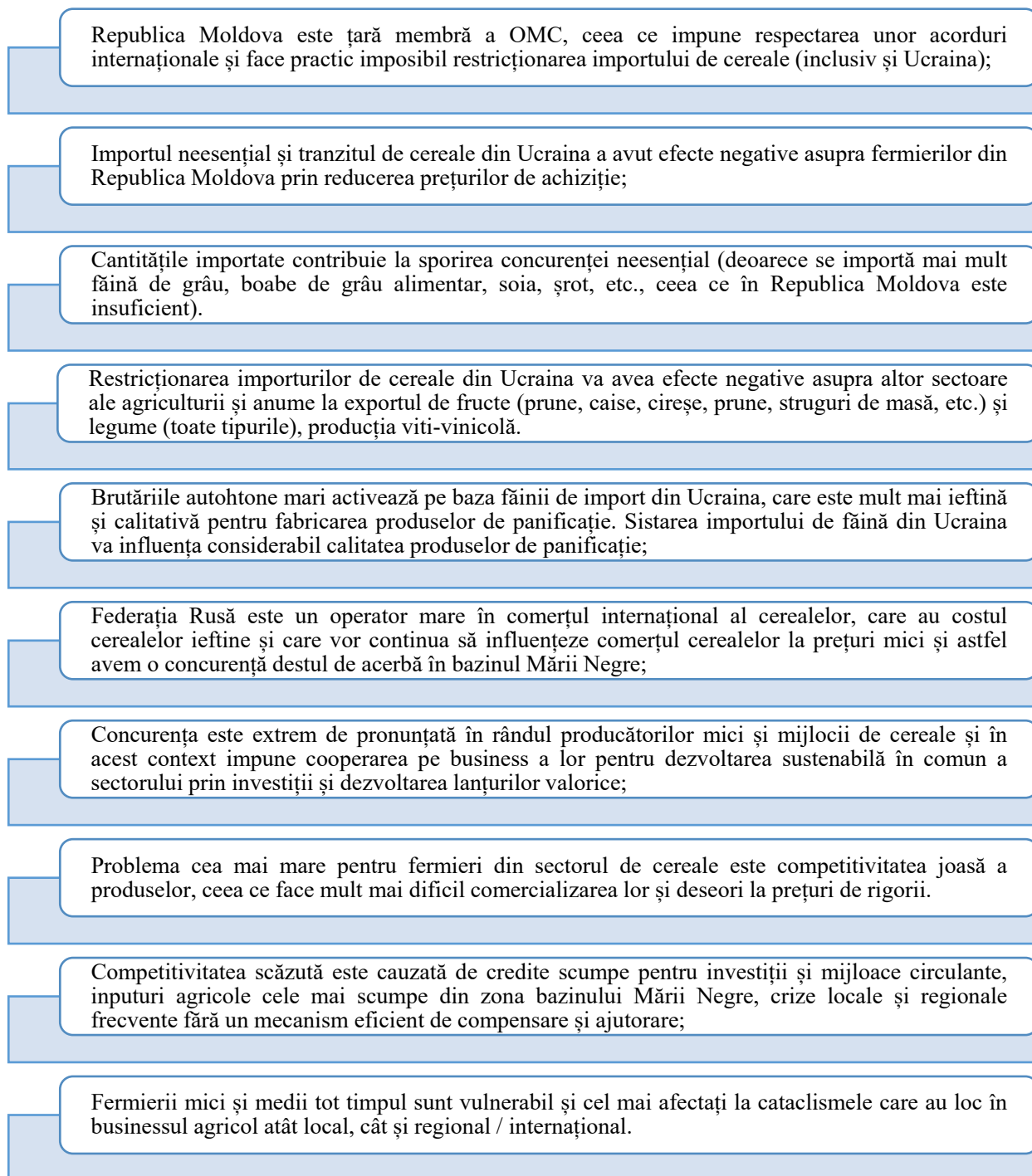

Figura 2. Concluzii și constatări sectoriale care afectează producerea și comerțul cu produse cerealiere

Generalizând cele menționate propunem următoarele acțiuni care va spori eficiența sectorului și cel mai important competitivitatea lui:

— promovarea sistemelor agricole prietenoase mediului, care permit reducerea rezilienței economice și în special celor climatice pentru sectorul culturilor de câmp. Important pentru dezvoltarea durabilă a

agriculturii este necesar revizuirea esențială a subvenționării agriculturii care este orientată la menținerea și îmbunătățirea fertilității solului prin implementarea sistemelor ecologice și conservative de agricultură (no-till, mini-till, strip-till);

- mărirea numărului de culturi de câmp în asolament și asigurarea unei rotații veritabile, deoarece este extrem de important pentru sporirea calității solului și premegători buni pentru sporirea nivelului de recolte la unitate de suprafață;

- promovarea dezvoltării sectorului zootehnic va contribui la creșterea necesarului în culturi furajere și astfel va fi diversificate culturile cultivate, iar îngrășămintele organice va permite îmbunătățirea structurii solului pentru asigurarea dezvoltării durabile a exploatațiilor agricole;

- facilitarea și susținerea producătorilor de material semincer autohton, este mult mai accesibil în special pentru fermierii mici și medii și sunt cu rezistență sporită în primul rând la seceta;

- intensificarea cercetărilor și propunerilor aplicative din partea instituțiilor de cercetare la promovarea cultivării sorgului, deoarece este o cultură mult mai rezistentă la secetă, bună pentru furajarea animalelor, extracție de etanol și mult mai simplu de recoltat cu hederul de la cereale ce permite de a recolta mult mai rapid și cu costuri mult mai reduse.

- facilitarea și încurajarea calitativă a cooperării pe business în special al fermierilor mici și medii, unde lipsește cooperarea operațională orientată pentru optimizarea costurilor;

- optimizarea costurilor de logistică și costurilor la inputurile agricole, căci doar astfel vom spori competitivitatea în general al sectorul, care este destul de complex și foarte multe sectoare depinde de reușita / succesul acestui sector;

- reducerea monopolurilor la achiziționarea și exportul cerealelor de pe piața locală;

- facilitarea dezvoltării afacerilor agricole integrate în lanțurile valorice în sectorul de cereale prin subvenții preferențiale și la condiții avantajoase, astfel se va limita dezvoltarea afacerilor agricole care au la bază producerea doar materiei prime și sunt de obicei cele mai riscante și afectate în condițiile de criză;

- facilitarea dezvoltării fondurilor de garantare a creditelor și eficientizarea asigurării riscurilor în agricultură – aceste două deziderate stopează și reduce interesul antreprenorilor de a dezvolta afacerile agricole;

De asemenea considerăm un moment foarte important și necesar pentru dezvoltarea durabilă a sectorului de cereale și comerțul cu ele reprezintă asigurarea și eficientizarea dialogului între toți participanții din lanțurile valorice și facilitarea dezvoltării parteneriatelor strategice și durabile din acest sector cheia a economiei Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

Site-ul oficial al Eco Ruralis. <https://www.ecoruralis.ro/>.

Site-ul oficial al Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova. <http://www.statistica.md>.

Trade statistics for international business development. <https://www.trademap.org>